

Gerd von der Lippe, 2005
I Dag Vidar Hanstad
og Matti Goksøyr (red.):
Fred er ei det beste.
Festskrift.

HANS B. SKASET: MANNEN I MEDIA

Jeg vil gå inn på tre mediefortellinger om Hans B. Skaset i et kjønnsperspektiv: fem- og ti-kjemperen i friidrett i 1962, valget av Skaset som president i NIF i 1984 og dets konsekvenser for organisasjonens likestillingspolitikk, samt sider ved striden som førte til at ”losen gikk av-borde” i 2000. Fokus blir på andre fortelling. Rammen rundt analysedelen blir elementer fra Normann Faircloughs kritiske diskursanalyseⁱ, der avistekster koples til perspektiver på maskuliniteter.

Måter å gjøre seg til mann på i norsk idrett fra 1962 til år 2000

Idealbilder av mannskropper ser ut til å ha gode kår i toppidretten både nasjonalt og internasjonalt. Her er et av dem:

Potent, penetrating, outward thrusting, initiating, forging ahead into virgin territory, opening the way, swordlike, able to cut, able to clear or differentiate, goal-oriented, to the point, focused, directive, effective, aimed, hitting the mark, strong, erect.ⁱⁱ

Mange unggutter hadde nok flere av disse karakteristikene som et ideal i 1962. Om Skaset hadde noen av disse, kan jeg selvsagt ikke uttale meg om. Poenget her er hvordan jeg tolker inn Skasets handlinger i de tre mediefortellingene med bl.a. utgangspunkt i ovennevnte metaforer. Skaset var født som odelsgutt i Åfjord i Sør-Trøndelag i 1935. 15 år gammel rømte han hjemmefra for å gå på Forsvarets realskole i Trondheim. Han er slank, høy og atletisk bygget. Da han var på topp i friidrett i 1962, veide han 83 kg fordelt på 187cm.

Et typisk trekk ved en tradisjonell måte å gjøre seg til mann på i 1962 var å ha klare demarkasjonslinjer til kvinneidealer og måter å gjøre seg til kvinne på. Den gang kunne menn delta i fem- og ti-kamp, mens kvinnene hadde sin tre- og fem-kamp. Lengste distanse for kvinner i friidrett var 800m. Mannen som hovedforsørger ble utfordret av kvinnebevegelsen på 1970-tallet, men fremdeles var det enklere å gjøre seg til mann enn til kvinne som sentralleder, trener eller dommer i norsk idrett i hele Skaset-perioden.

Elementer fra Normann Faircloughs kritiske diskursanalyse

Den engelske lingvisten, Normann Fairclough, knytter i sin diskursanalyse tekster fra aviser med sentrale verdier i ulike felter i samfunnet. Jeg bruker termen diskurs i analysedelen om sentrale hovedtemaer og perspektiver fra aviser. Enkelte metaforer trekkes fram for å tydeliggjøre temaene og perspektivene. Utgangspunkt i min tolkning av måter å gjøre seg til mann på i norsk idrett er fra en feministisk posisjon.

Fem- og ti-kampmesteren i 1962

Hans B. Skaset ble norsk mester i ti-kamp i friidrett i 1960 og i fem-kamp i 1961, mens toppformen var i 1962.

I *Aftenposten* 1. august 1962 finner vi følgende overskrift:

Rekord i 5-kamp av Hans Skaset

I teksten får leserne denne informasjonen:

Under Trondheimmesterskapet i 5-kamp satte ikveld Hans B. Skaset, Freidig, norsk rekord med poengsummen 3410. Den gamle rekorden (som) tilhørte Jan Gulbrandsen, var satt i 1959 og lød på 3216 poeng. Det ble altså en solid rekordforbedring av Skaset.... Det var surt og kaldt under mesterskapet og også bløt bane. Utenom Skaset startet bare to mann hvorav den ene brøt.

Aftenposten kunne melde om forsøk på ny rekord i 10-kamp 4. og 5. september samme høst. Først, 04. september:

Vår dobbelte rekordholder i mangekamp, Hans B. Skaset, Freidig, er i storform for tiden. Fredag satte han som kjent ny norsk rekord i femkamp, lørdag deltok han i landsdelsmatchen i Meråker, og ikveld innledet han KM i tikamp for Trondheim.

Friidrett fikk relativt sett langt bedre dekning i Aftenposten og i resten av den riksdekkende pressen i 1962 enn i dag. Denne idretten fikk da også en av hovedoverskriftene på sporten i Aftenposten 5. september:

Norske rekorder av Kjell Hovik i stav og Hans B. Skaset i tikamp i Trondheim.

Videre i teksten:

Hans B. Skaset forbedret sin egen notering i ti-kamp fra 6437 poeng til 6763...(Skaset) gjorde en stor prestasjon i ti-kampen, ...Skaset avsluttet i dag med tre personlige rekorder: 15.8 i 110m hekk, 46.38 i diskos og 58.89 i spyd. Dessuten hadde han 3.30 i stav og 4.17.3 på 1500m. I sistnevnte øvelse kunne Skaset ha tillatt seg å løpe på 4.62, og likevel fått rekord sammenlangt.

Med utgangspunkt i Fairclough knyttes altså tekster om Skaset til min tolkning av maskuline handlinger i idrettsfeltet. Når atleten Skaset på 83kg fordelt på 187cm setter norsk rekord i en klassisk øvelse bare for det første kjønn, kan det symbolisere en verdig måte å gjøre seg til mann på i 1962. Teksten "Det var surt og kaldt under mesterskapet og også bløt bane. Utenom Skaset startet bare to mann hvorav den ene brøt" kan assosieres med mannsideal som "outward thrusting, goal-oriented, focused, aimed". Metaforene kan også symbolisere unge Skaset som rømmer for å få seg en utdanning i det militæret. En nærliggende diskurs i denne fortellingen er "Tøff atlet setter rekord i en klassisk idrett".

NIF-president Skaset og konsekvenser for likestillingspolitikken

Her tar jeg med tekster før valget - også et par fra 1970-tallet-, like etter valget og i tilknytning til det Nye sentrale kvinneutvalget fra 1984. Først, kort om 1970-tallet i en samfunnssammenheng, som et utgangspunkt for NIFs likestillingspolitikk på 1980-tallet. 1970-tallet kan karakteriseres som 68-ernes og likestillingens tiår med radikaliserings av ungdom, studenter og kvinnebevegelsen. Videre, stor motstand til USAs krig i Vietnam og "nei" til norsk medlemskap i EF i 1972. Dessuten satte de fleste politiske partier og riksmidlene spørsmål om likestilling mellom kjønnene på dagsorden. En konsekvens av dette var iverksetting av lov om Likestilling i 1979.

Hans B. Skaset skrev under et opprop sammen med flere kjente idrettsutøvere med overskriften ”Idrettsfolk – øk støtten til Vietnams folk” i Dagbladet i 1972. Parolen var som følger:

Vi støtter derfor innsamlingen Solidaritet Norge-Vietnam og oppfordrer alle, spesielt idrettsungdommen, til å delta i innsamlingen.

Han ble valgt til viseformann i NIF i 1973 og ble omtalt som ”den 38-årige rabulisten” i *Dagbladet*, 19. november. Ifølge redaktør i sporten, Leif Isdal, var Skaset frimodig:

... han hadde sagt til valgkomiteen at han ønsket opprykk (til viseformann eller formann) hvis ikke ville han forlate idrettsstyret. Valgkomiteen tok han på ordet...

Han syn på likestilling i 1975 kan sies å ha potensialer for forbedring, selv om han støttet kampen for kvinnelig deltakelse i Holmenkoll-stafetten i et opprop i 8. november 1973. Han skal ha uttalt dette om likestilling i idretten til *Adresseavisa* 1. november 1975:

Jeg tror ikke kvinnen har det vanskeligere innen idretten enn i det øvrige samfunn. Faktisk har jeg det inntrykk at idretten er mer åpen.

I 1970 hadde NIF rundt 738.000 medlemskap, hvorav 29 % kvinnelige. I 1979 var prosenten økt til 35 %. Fremdeles var kvinnelige ledere, trenere og dommere på sentralt nivå nesten fraværende i 1979.

Arbeiderbladet kunne melde 8. mai 1984 at Idrettspolitisk Forum på Norges Idrettshøgskole og Telemark disktriktshøgskole hadde arrangert en utspørring av de fire ”formannskandidatene” 7. mai. Disse var Kirsti Jaråker, Knut Berglia, Kjell Wickstrand og Hans B. Skaset. Jaråker var valgkomiteen eneste forslag. I forkant av dette møte hadde undertegnede utfordret henne til å svare på noen konkrete spørsmål om tiltak for likestilling som kvinneutvalg, kvinnekonsulent og økonomiske midler til å styrke kvinneidretten i *Dagbladet* 29. mars 1984. I et svar 5. april avviser hun disse tiltakene og viser feilaktig til at slike har ikke hatt suksess i Sverige.

Ifølge *Aftenposten* 8. mai gjorde Skaset sitt siste forsøk på å bli valgt dette året.

”Får jeg et nei nå, må jeg vel innse at jeg har brukt opp det norske markedet.” Han bør ikke få lov til å forlate det markedet ubrukt: den 49år gamle idrettsprofessoren har ideer, vilje og evne til å angripe problemstillinger.

Idrettspolitisk Forum hadde også laget noen spørsmål om likestilling, som riksavisene ikke konstruerte som nyheter dagen derpå.

Aftenposten viet valget en hel sportsside 28. mai. Følgende fire overskrifter dekket sida:

Norsk idretts nye ansikt(er). Skasets menn tok natten til hjelp. Tomme stoler felte Kirsti Jaråker. Skaset er igang.

Her kommer en tekst som vitner om strategi og en uhyre knapp seier for Skaset:

Ikke minst var Hans B. Skasets støttespillere meget aktive. Som følge av deres amerikanske valgkampjobb ut i de små timer hoppet syv av Kirsti Jaråkers tilhengere over til Hans B. Skaset i løpet av natten... Da valgresultatet forelå søndag litt før klokken 11.00 var det åpenbart at hvert minutt Skasets tilhengere hadde brukt til valgkamp hadde vært nyttig. Med 64 stemmer mot Jaråkers 63 vant nemlig Hans B. Skaset den mest spennende valgtrilleren i norsk idretts historie. Uten sammenlikning for øvrig kunne den sitrende spenningen bare sammenliknes med EF-natten i 1972. Det var så jevnt at dersom den i styret eller på første benkerad som stemte blankt hadde stemt Jaråker, ville valget i Norges største interesseorganisasjon blitt avgjort på loddtrekning!

Ifølge sportsredaktør i samme avis, Leif Husebye, var Skaset en verdig vinner:

Men den relativt unge idrettslederen og gamle tikjemperen må nok ut i sin hardeste mangelkamp for å rasjonalisere og effektivisere norsk idrett med de målsetninger den utålmodige professoren har satt seg. Skaset lover åpenhet, direktehet og offentlighet.

Aftenposten kunne opplyse følgende 23. juni 1984:

Den nyvalgte formann i Norges Idrettsforbund, har nylig nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på temaet kvinner og idrett i Norge. Det var etter et møte i Likestillingsrådet i slutten av mai at Skaset nedsatte gruppen.

Under overskriften ”Kvinneidrett – vekk fra pratestadiet?” kan vi lese dette i *Aftenposten*, 21. november 1984:

Umiddelbart etter idrettstinget ble et utvalg nedsatt for å se på ”kvinner og idrett” Der møter foruten utvalget, som blir ledet av idrettsstyremedlem Tove Strand Gerhardsen, representanter for de fleste idrettskretser og særforbund. De skal snekre sammen en konkret handlingsplan for kvinneidretten på alle nivåer i NIF. Planen skal oversendes Idrettsstyret som etter all sansynlighet vil vedta den i sitt neste møte.

Det gjorde idrettsstyret. Forslagene, etter mønster fra Sverige, var imidlertid presentert i mediene flere ganger tidligere, bl.a. i Leif Isdals ”Akkurat Nå” i *Dagbladet* 1. november 1979 og i boka ”Idrett og kvinner fra myte til realitet” fra 1982.ⁱⁱⁱ

”Disse misfornøyde kvinnene” var overskriften på Leif Isdals ”Akkurat Nå” i *Dagbladet* 24. november 1984. Her skrev han bl.a.:

I går samlet 60-70 kvinner fra hele landet seg til den første konferansen i idrettsforbundets regi, en to dagers konferanse... Konferansen skal munne ut i en konkret handlingsplan om ”Mer idrettslig aktivitet for flere kvinner” ... Det langsiktige mål er at kvinner og menn i praksis skal ha like muligheter til idrettslig utfoldelse, lederoppgaver og tillitsverv.

Daværende redaktør i *Dagblad-sporten* fulgte opp med informasjon om konferansen 13. desember 1984:

På denne konferansen... var det foruten de 80 kvinnene også to menn til stede. Den ene var Hans B. Skaset, ... På Norges Idrettsforbunds styremøte denne weekenden

foreligger kravene fra denne konferansen. Kravet er at 1 million kroner skal øremerkes til kvinneidretten. Videre at det skal ansettes en kvinnelig konsulent for kvinneidrett og at det blir sørget for at kvinneutvalg blir nedsatt både sentralt og regionalt... Allerede i 1970 fikk det svenske Riksidrottsforbundet sin konsulent på kvinneidrett. Åtte år seinere vedtok idrottsriksdagen prosjektet "Idrott tilsamans", og 1.2. millioner kroner i året ... øremerket til kvinneidrett.

To dager seinere produserte avisen overskriften "Kvinne-kvotering i idretten". I artikkelen kan vi lese dette:

I et handlingsprogram som skal legges frem for idrettstyret i desember foreslås det blant annet kvinne-kvotering til utvalg og stryker,...

Lov om kjønnskvortering i NIFs ting, styrer, råd og utvalg ble først vedtatt på tinget i 1987. Kjønnsrepresentasjonen i disse organene skal være i samsvar med kvinner og menns andel i medlemsmassen.

"Kvinneoffensiven" var en av overskriftene i *Dagbladet* 28. februar 1985. I teksten kan vi lese:

Idrettsforbundets styre vedtok etter press fra sentrale kvinner i norsk idrett å opprette et kvinneutvalg i desember i fjor... Offensiven er i gang, og et viktig mål er at alle idrettsforbund skal være åpne for kvinner.

Skaset gjorde det mulig for kvinneutvalget å sette likestilling på dagsorden i NIF. Utvalget rakk å gjennomføre flere viktige saker som bl.a. leder-, trener- og dommerkurs for kvinner. Det ble nedlagt i 1990. Da var det også slutt på Saksets epoke som leder av hovedstyret i NIF.

Dagbladets "den 38-årige rabulisten" kan forstås som en røff og positiv yttring. Tekstene "... han ønsket opprykk (til viseformann eller formann) hvis ikke ville han forlate idrettsstyret" (1973) og "Får jeg et nei nå, må jeg innse at jeg har brukt opp det norske markedet" (1984) kan symbolisere flesteparten av Haddons tradisjonelle maskuline metaforer. Her vil jeg ta fram "penetrating, swordlike, to the point, directive, aimed, erect". Dette som en motsetning til den eneste offisielle og kvinnelige kandidaten, Jaråker. Hun var også kunnskapsrik, men nok litt mer avslappet enn Skaset i kampfasen. Det var som om det gjaldt Skasets liv eller død i NIF. Det kan assosieres med Fridtjof Nansens ord: "Vestkysten eler døden" i hans bok "Paa ski over Grønland" fra 1890. Skaset kan også tolkes som uhyre strategisk i spørsmål om likestilling i idretten. Jaråker ble vag i sitt svar til undertegnede og til Idrettspolitisk Forum før valget, mens Skaset var politisk korrekt og sa at han ville sette dette på dagsorden, hvis han ble valgt. *Dagbladets* "Idrettsforbundets styre vedtok etter press fra sentrale kvinner i norsk idrett å opprette et kvinneutvalg" (1985) kan også tyde på at han lot seg "bondefange" av represnetatnater for en korrekt likestillingspolitikk. Hvis han ikke hadde opprettet et sentralt kvinneutvalg og gitt det gode arbeidsmuligheter, ville vi nok ha laget så mye støy at hans iscenesettelse som den offensive likestillingsmannen kunne fått en knekk. *Aftenpostens* "Skaset lover åpenhet, direkthet og offentlighet" og at han var til stede på en viktig likestillingskonferanse i idretten, kan tolkes som radikal, maskulin politisk korrekthet på 1980-tallet.

Aktuelle diskurser i denne fasen kan være: "Fra rabulist til idrettspresident", "nå eller aldri-strategen" og "fødselshjelper for NIFs likestillingspolitikk".

Losen går avborde

Hans B. Skaset ble ansatt som ekspedisjonssjef i Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet i 1991 og gikk av i 2000. Tema for denne tredje mediefortellingen er tekster som kan tolkes å forklare hans avgang. Mitt utgangspunkt er de to norske utøverne som ble tatt i doping i OL i Sydney i 2000. Totalt ble ni utøvere avslørt. Norge ble deretter rangert blant de fremste på rankinglista "The Hall of Shame". Kjell O. Kran og Bjørge Stensbøl, mente at de positive prøvene skyldes kosttilskudd og ikke tradisjonelle dopingpreparater. Skaset var som kjent en av de sentrale aktørene i norsk antidoping politikk fra 1976.

Han publiserte artikkelen "Eliteidretten – et dilemma?" i *Idrettsanlegg*, nr. 5, 2000. Med referanse til de to dopingavslørte i OL avsluttet han slik:

Når iveren og inkompetansen plasserer landet i det selskap vi i vel 25 år har arbeidet for å markere avstand til, er tiden inne til å stille tydeligere krav: Avstand mellom liv og lære kan ikke tolereres på dette punkt! Skjønner ikke miljøet hva dette betyr, bør i det minste staten trekke seg ut.^{iv}

Dramaet begynte først da *Aftenposten* fikk snappet opp artikkelen og laget overskriften "Skaset truer toppidretten" på første side 27. oktober. De to største headingene på sporten s.39 var: "Truer med å trekke offentlig støtte" og "Sjokkert Kran vurderer stillingen". Ifølge avisen kan ikke Kran være president i NIF, hvis departementets offisielle holdning er at norsk toppidrett lever i en gråsoner mellom ærlighet og juks.

Kran og Egeberg skrev bl.a dette i VG 3. november:

Olympiatoppen v Bjørge Stensbøl, med støtte fra undertegnede, har klart tatt avstand fra utøvernes bruk av denne type kosttilskudd, men samtidig valgt å tro på deres forklaringer og rakrygget gitt dem moralsk støtte. På en pressekonferanse i Sydney sa Stensbøl blant annet: "Konsekvensen for Stian er at han ikke får delta i OL. Straffeutmålingen legger ikke vi oss bort i – den er det IWF som skal avgjøre...det (er) dessuten grunnlag for å spørre: Hva slags rettsikkerhet forfekter de ... som mener vi burde tatt avstand fra utøverne og skjøvet dem ut i kulden?"

Under overskriften "Skaset må stoppes" finner vi dette i samme avis 2. november:

Knappt har vel en embedsmann fått kraftigere offentlig overhøveling fra en politisk foresatt. Statssekretær Roger Ingebretsen foretok ganske enkelt en verbal henrettelse av Hans B. Skaset da han åpnet et seminar om etikk og verdier i regi av Norges Idrettsforbund i Oslo... Vi kan ikke ha et samfunn hvor embedsverket driver med aktiv politikk. Jeg fikk sjokk da jeg våknet opp en morgen ... og oppfattet at Skaset var i fri dressur.

Ingebretsen kunne ikke leve med at det stilles spørsmål ved statens posisjon i antidopingarbeidet. Kulturminister Ellen Horn støttet Kran, Stensbøl og Egeberg. Dermed sa Skaset opp sin stilling. Exit ekspedisjonssjefen.

Skaset satt 9 1/2 år som markant ekspedisjonssjef. Hans avgang ble meget dramatisk. *Aftenposten* løftet fram en artikkel i et fagblad som få hadde lest. Her produserte han et

trusselbilde som må ha skremt vett av ”femtetten” Kran, Egeberg, Stensbøl, Ingebretsen og Horn: ”Skjønner ikke miljøet hva dette betyr (uklare medlinger om antidoping), bør i det minste staten trekke seg ut.” ”Vi kan ikke ha et samfunn hvor embetsverket driver aktiv politikk” og ”Jeg fikk sjokk... og oppfattet at Skaset var i fri dressur”, skal Ingebretsen ha uttalt til *Aftenposten*, samtidig som han ”foretok en verbal henrettelse av Hans B. Skaset”. Stensbøl og Egeberg (har) ”rakrygget gitt dem (de to som ble tatt i doping) moralsk støtte” og stilt spørsmål om utøvernes rettssikkerhet (VG).

Metaforen ”rakrygget” kan symbolisere dominerende maskulinitet rundt år 1900, da bl.a. sykling, skøyter og skihopp krevde rake rygger for å bli assosiert med godtatt teknikk, disiplin og maskulinitet. En annen metafor på embetsmannen, Skaset i ”fri dressur” kan assosieres med et maskulint monster av et tradisjonelt embetsmannsideal.

I denne fortellingen vil jeg trekke fram Heddons superlativ ”forging ahead into virgin territory”, fordi konsekvensen av hans handlinger kan forstås som uventet.

Aktuelle diskurser kan her være: ”departementets prosedyrer”, ”en maskulin politisk henrettelse” og rett og slett ”losen går avborde” med assosiasjoner til Otto von Bismarks avgang som kansler i Preussen i 1890. De kan begge to karakteriseres som kompromissløse på hver sin måte.

Kort oppsummering

Analysen, mediediskursene og metaforene er knyttet til tekster om Skaset i et kjønnsperspektiv. Alle tre fortellingene kan forstås som uttrykk for en representant for en dominerende maskulinitet i idrettsfeltet fra 1962 til 2000. Tekstene kan til og med tolkes som ekstremt maskuline i de tilfeller Haddons idealer som ”penetrating, swordlike, erect, forging ahead into virgin territory” kan assosieres med hans handlinger. Metaforen på et maskulint monster av et embetsmannsideal kan vekke redsler om anarki og ”fri dressur”. Den meget målorienterte og kompromissløse Skaset satset høyt i forkant av sine perioder som vise- og president i NIF. Ironien i en kompromissløs holdning er at denne gjorde ham til vise- og president i 1973 og i 1984, men i 2000 førte den til hans fall. Feminister vil kanskje huske ham best som fødselshjelper for NIFs likestillingspolitikk. Da hans epoke var slutt, var det også slutt på NIFs aktive og målrettede satsing på likestilling.

Referanser

ⁱ Fairclough, Normann, 1995a: *Media Discourse. Intertextuality*. London: Arnold.

Fairclough, Normann, 1995b: *Critical Discourse Analysis: The critical study of language*. London: Longman.

Fairclough, Normann, 2002: *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London og New York: Routledge.

ⁱⁱ Haddon, G., P., 1988: *Body metaphors: releasing god-femine in all of us*. New York: Crossroads.

ⁱⁱⁱ Lippe, Gerd, von der, 1982: *Idrett og kvinner fra myte til realitet*. Gyldendal norsk forlag.

^{iv} Skaset, Hans. B., 2000: ”Eliteidretten – et dilemma?” I *Idrettsanlegg*, nr. 5: 24.

Aviser

Adresseavisa : 01.11.1975.

Aftenposten : 01.09.1962, 04.09.1962, 05.09.1962, 08.05.1984, 28.05.1984, 23.06.1984, 21.11.1984, 27.10.2000.

Arbeiderbladet: 08.05.1984.

Dagbladet : 19.11.1973, 24.11.1984, 13.12.1984, 28.02.1985.

VG : 03.11.2000.